

СВІТОГЛЯДНИЙ ВИМІР ДУХОВНОСТІ

УДК 141.319. 8

Юлія Олександрівна Шабанова,
*доктор філософських наук, професор,
завідувачка кафедри філософії і педагогіки
НТУ «Дніпровська політехніка»*

ФІЛОСОФІЯ У СВІТОГЛЯДНИХ ВИКЛИКАХ СУЧАСНОСТІ

Здійснюється пошук нових форм практичної оптики сучасної філософії як запиту сенсів у формуванні світоглядної парадигмальності на основі Одухотвореного Розуму.

Y. O. Shabanova

PHILOSOPHY IN THE WORLDVIEW CHALLENGES OF MODERNITY

The search for new forms of modern philosophy practical optics is carried out as a request for meaning in the formation of world paradigm based on the Spiritual Mind.

Як можлива філософія сьогодні? Якій бути філософії XXI століття? Як, не втрачаючи глибини філософських абстракцій та сутнісних узагальнень, філософи можуть бути почутими суспільством? Чи потрібна сьогодні філософія в її класичних вимірах та формах? Чи можливі кардинальні зміни в маніфестаціях філософських пошуків? Сьогодні ставить ці питання перед філософією, яка проходить випробування в здійсненні глибинної людської природи, що полягає в здатності до трансцендування, рефлексії на рівні метафізичного цілепокладання та його практичного втілення в життєвому світі. Відповідно до цих запитів змінюється погляд на теоретичні та практичні виміри філософії, що здійснюються у перманентному стані взаємодоповнення. Все більш актуальним стає перегляд Кантом значущості практичної філософії, що вміщує в себе антропологічні, аксіологічні, праксеологічні виміри осмислення сутності людського буття в різноманітті культурного самоздійснення. Дисциплінарне коло практичної філософії залишається відкритим, як за часів Канта, так і дотепер, коли сучасна

буттевість філософії все більше вимагає від неї ясності та чіткості суджень, зрозумілості філософської аргументації, переосмислення інформації та її застосування в якості орієнтира для вироблення переконань у ситуації смислового та морального вибору, обумовленого глобальними явищами системної кризи, перманентних геоконфліктів, діджиталізації на всіх соціокультурних рівнях та пандемії. Показово, що ЮНЕСКО у Всесвітній день філософії 2020 року робить акцент на осмисленні форм та просторів філософських практик, які як за змістом, так і за методологією, суттєво відрізняються від буттевості філософії минулих століть [1]. Філософія сьогодні від мозаїчних зібрань інтелектуальних вишукувань набуває все більшої запитаності у внутрішньо-інтимних формах осмислення індивідуального, де дух виступає ідеалом належного, а філософська інтелектуалізація – проявом рівня еволюційної зрілості як окремої особистості, так і суспільства в цілому.

У суспільстві, де знання все більше виступають не рішенням, а проблемою, ідеали – утопічними цінностями, а спосіб існування людини детермінується кон'юнктурно-прагматичним самозбереженням матерії, філософія має виконувати свою глибинну функцію трансформаційного переосмислення. Тому механічній діяльності інтелекту, яку сьогодні краще ніж людина здійснюють ІТ, філософія має протиставити інструментарій розуміння та усвідомлення. Чому людина, яка породила штучний інтелект, виконує інтелектуальну функцію гірше за нього (що й постає загрозою витіснення людини за межі діджиталізованого буття)? Можливо тому, що інтелектуальна функція людської свідомості не є самоціллю нашого існування, а виконує лише інструментальну роль у переході до осмислення. На відміну від штучного інтелекту, людська свідомість містить потенціал розширеного передбачення, евристичного розуміння, інтуїтивного прориву за межі інтелектуальних систем. Людина завжди більше, ніж те, що вона створила. Саме це актуалізує антропологічну запитаність філософії, зміст і практична цінність якої залежить від чистоти філософського інструментарію. Інтелект, що виконує механічні дії, через обмеженість передданого простору опанування несе небезпеку оманливості бачення істини. Розум, що не підіймається над інтелектуальними маніпуляціями, може набувати мутних та викривлених прикладною прагматикою цілей. Філософська практика сьогодення все більше схиляється до діяльності Ума (в значенні Нус,

Одухотворений Розум, проявлений в холономному здійсненні свідомості), як інструменту смислів, ясність та запитаність яким надають не тільки знання, а й воля та інтуїція, проявлені через любов та співстраждання.

Не випадково, умовно визначений період сучасної культури – Метамодерн, що отримав концептуального наповнення у вигляді «структури почуттів» [2], коливається між всезагальним, межовим, ідеально-духовним та індивідуально-інтимним, внутрішньо-потаємним, сутнісно-усвідомленим та відчутим кожною людиною. Практична філософія в стані пошуку якісно нового усвідомлення істинного розуміння «хто Я», спираючись на раціональну системність та теоретичне узагальнення в традиціях класичного філософування, здійснюється сьогодні через трансформаційні процеси крайне-суб'єктивного Я. Філософське прагнення до істини не відкривається безпосередньо, але ж проявляється в потаємній трансформації смислів через оптику просування людини за духовним сценарієм її призначення.

В час, коли філософія занурюється в абстрактну сферу інтелектуалізованого теоретизування, соціальні структури починають заміщувати її функції формування світоглядної парадигми. Яскравим прикладом сьогодення є діяльність Римського клубу, який протягом 50 років відстежує, аналізує та декларує світоглядні тенденції, не претендуючи на суто філософську роль. Щорічні доповіді, починаючи з 1968 р., були адресовані за своєю більшістю внутрішнім запитам Клубу. Не випадковим явищем, що позиціонує запит на зміну світоглядної парадигми людства, стає ювілейна доповідь клубу, присвячена його 50-річчю під назвою: «Come On! Капіталізм, короткозорість, населення й руйнування планети» [3]. Текст доповіді заслуговує на окреме глибинне осмислення, але ж звернемо увагу на те, що в доповіді чітко простежується тенденція кардинальної зміни стратегії Клубу від прагматики сталого розвитку до духовних світоглядних домінант еволюції. Не нове поняття «Антропоцен»¹ отримує в доповіді актуалізацію в зв'язку із глобальними кризовими явищами сьогодення та філософського аналізу сучасних змін в світогляді, чому присвячена друга частина доповіді під назвою: «Come On! Не чіпляйся за застарілу філософію». Вивчаючи

¹ Антропоцен – неформальна геоепоха, що характеризується змінами навколишнього середовища, викликаними діяльністю людини. Вводиться екологом Юджином Стормером.

патологію сучасного світогляду автори² описують альтернативну філософію «нового Просвітництва», в якій кількість інтелектуальних знань має трансформуватися в нову якість смислів, як духовне просвітництво людства. Саме такий вимір практичної філософії й представляється сьогодні запитаним в ракурсі інтимного самопізнання та індивідуальних змін в свідомості, як умови якісної трансформації світоглядних цінностей. Але ж попереду болісний процес протистояння Одухотвореного Розуму та інструментального інтелекту. «Come On!»³.

Список використаних джерел:

1. 19th International Encounters on New Philosophical Practices / Офіційний сайт ЮНЕСКО. Електронний ресурс: <https://events.unesco.org/event?id=374013919&lang=3082>
2. Vermeulen, T., Akker, R. Notes on metamodernism // *Journal of Aesthetics & Culture*. – 2010. V 2. — pp. 56-77.
3. Weizsaecker, E., Wijkman, A. *Come On! Capitalism, Short-termism, Population and the Destruction of the Planet*. – Springer, 2018. – 220 p.

² Доповідь написана двома президентами Римського Клубу - Ернстом Вайцеккером і Андерсом Війкманом, за участю тридцяти чотирьох інших членів.

³ «Come On!» – використовується авторами доповіді в значенні – «приєднуйся до нас».